

TUINIEREN

met wilde
planten

Martin Stevens

NOORDBOEK NATUUR

Voor Martijn, Brechtje en Sanneke

© 2020 tekst en beeld Martin Stevens | uitgeverij Noordboek

Foto's pag. 13 b.: Ferry Siemensma, pag. 20 l.o. en 25 r.o.: Loek Gorris, pag. 27 l: Frank Vossen

Redactie: Marlies Huijzer

Ontwerp omslag en vormgeving: Villa Grafica

Begeleiding boekproductie: Hélène Lesger

Druk: BESTinGraphics, België

ISBN 978 90 5615 608 4

NUR 424

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij Noordboek, Postbus 234, 8400 AE Gorredijk, Nederland – info@noordboek.nl

Noordboek is onderdeel van
20 Leafdesdichten en in liet fan wanhoop bv

www.noordboek.nl

Inhoud

Inleiding	6	Bomen en struiken	160
Planten en dieren in de tuin	10	Groene daken	172
Hoe pak je het aan?	18	Organisaties en informatie	176
Water in de tuin	24	Toepassingen van wilde planten	178
Planten	30	Plantenregister	182

Het kruipklokje heeft maar een klein stukje grond nodig om volop te groeien en bloeien.

Inleiding

Een stukje natuur bij je eigen huis met wilde planten en dieren, dat klinkt aantrekkelijk en ook best spannend. In dat stukje natuur is natuurlijk ook plaats voor jou, om ervan te genieten.

Moelijk hoeft het helemaal niet te zijn. Haal één stoeptegels weg en er komen zomaar vanzelf wilde planten groeien die ook kleine dieren aantrekken: vlinders, bijen, hommels, zweefvliegen, lieveheersbeestjes, slakken, mieren etc. Hoe meer tegels eruit, hoe meer plek voor planten en dieren.

Wat zijn wilde planten?

Wilde planten zijn alle planten die ergens vanzelf groeien en bloeien. Op de eerste plaats in natuurgebieden, maar ook in wegbermen, langs sloten en akkerranden. Planten houden zich niet aan landsgrenzen. Zaden worden verspreid door de wind en door vogels en meegevoerd met rivieren. Ook mensen hebben in de loop van eeuwen planten meegenomen en verspreid. Daarom heb ik het in dit boek niet alleen over planten die van nature voorkomen in Nederland, maar ook daaromheen. Op het kaartje zie je wat ik met dat gebied bedoel: in het westen en noorden ligt de Noordzee, in het oosten is de grens het stroomgebied van de Elbe en in het zuiden gaat het tot de Seine en de Marne. Bij uitzondering koos ik ook planten die oorspronkelijk van buiten dat gebied

komen, maar er in de loop van de jaren terecht zijn gekomen en zijn verwilderd.

Uit meer dan tweeduizend soorten wilde planten maakte ik een selectie van aantrekkelijke planten die het goed doen in tuinen, in bakken en op groendaken. Mijn belangrijkste criterium was dat deze wilde planten allemaal worden herkend als voedselbron door insecten en andere dieren die in dit gebied leven, dus ook door de dieren in jouw omgeving. In dit boek staan de planten

ingedeeld in families volgens de 24e editie van de Heukels' Flora van Nederland (2020) die uitgaat van de nieuwste inzichten op dat gebied.

Gekweekte of wilde planten

Wilde planten groeien niet alleen in de natuur, je ziet ze ook overal in stedelijk gebied: in parken, plantsoenen, op straat tussen de tegels, in spleten van oude muren en ja, ook in tuinen.

Atalanta's drinken nectar in koninginnekruid.

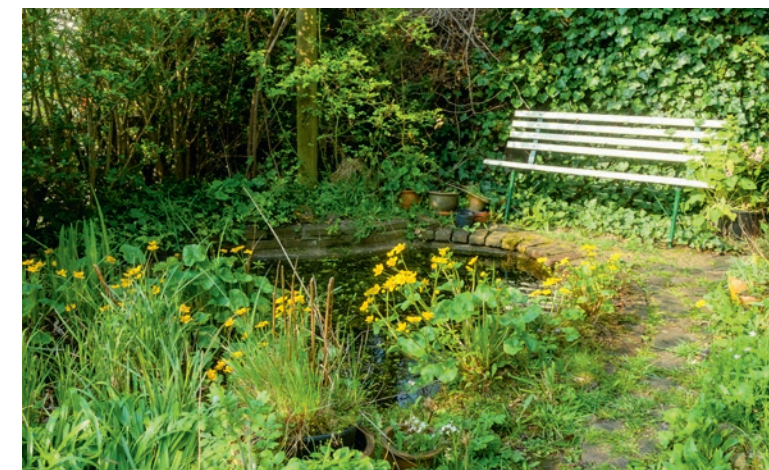
Maar in je eigen tuin wil je meestal zelf bepalen wat voor planten er groeien en waar. Daarom kiezen veel mensen voor gekweekte tuinplanten. Vaak komen die oorspronkelijk uit gebieden hier ver vandaan. Die gecultiveerde soorten worden meestal niet door inheemse dieren herkend als voedselbron of ze bieden weinig nectar en stuifmeel. Dat betekent steeds minder voedsel voor onder andere vlinders, wilde bijen, kevers, slakken, vogels, egels en muizen. Wilde planten bieden juist wel veel voedsel: nectar en stuifmeel voor insecten én bladeren voor hun larven en vele andere kleine dieren.

Stepping Stones

Je kunt echt een verschil maken door wilde planten in je tuin te zetten. Dan krijg je een natuurrijke tuin met biodiversiteit, dus waar veel verschillende planten- en diersoorten samenleven. Zeker als meer mensen dat doen, ontstaat er een keten van 'Stepping Stones', kleine stukjes natuur buiten de grotere natuurgebieden. Dieren vinden er volop voedsel en schuilplekken en kunnen makkelijker van de ene plek naar de andere trekken. Zo kunnen soorten voortbestaan en zich zelfs uitbreiden.

In dit boek zie je hoe je zo'n eigen stukje natuur maakt met tips hoe je dat kunt aanpakken en met een overvloed aan prachtige soorten wilde planten om uit te kiezen. Kijk welke planten je in jouw tuin of bakken wilt hebben en welke daar waarschijnlijk volop gaan groeien en bloeien, want dat hangt natuurlijk ook af van de grondsoort en de hoeveelheid zonlicht op die plek.

Maak stap voor stap je eigen oase voor dieren en mensen: een tuin vol leven!

Planten en dieren in de tuin

In de natuur, dus ook in een natuurrijke tuin, leven planten en dieren samen. Dieren zoals insecten en andere kleine dieren, vogels en zoogdieren hebben planten nodig als voedselbron en schuilplek. Bovendien spelen met name insecten een belangrijke rol bij de voortplanting van planten. Er zijn dieren die afhankelijk zijn van slechts één enkele plantensoort, maar de meeste hebben niet zo'n specifieke voorkeur, die eten van of leven in meerdere soorten planten. Over welke dieren er in tuinen

voorkomen en hoe je een diervriendelijke tuin maakt, zijn boeken vol geschreven. Hier vertel ik aan de hand van voorbeelden over specifieke relaties tussen planten en dieren in het kleine ecosysteem dat 'tuin' heet.

Bestuivers

Heel bekend is natuurlijk de rol van insecten bij het bestuiven van bloemen. Volwassen insecten hebben suikers nodig, daaruit halen ze energie. Vooral vliegen

Mannetje oranjetipje op judaspenning. Vrouwjes leggen eitjes op de planten van deze familie, één eitje op iedere plant.

kost veel energie. In nectar zitten suikers, en ook wel in plantensappen. Als insecten in bloemen duiken om bij de nectar te komen, blijft er stuifmeel aan hun haren kleven. Bij de volgende bloem komt dat stuifmeel op de stamper terecht. Daardoor vindt er bevruchting plaats en worden er zaden gevormd.

Er zijn meer soorten bestuivers dan je denkt. Bijen natuurlijk, honingbijen en vooral ook wilde bijen zijn heel belangrijk voor de bestuiving en dus de voortplanting van planten. Ook hommels horen bij de vele verschillende soorten wilde bijen. Hommels en honingbijen zijn sociale bijen omdat ze een nest maken waarin de koningin eitjes legt en de larven verzorgd worden door de werksters. De meeste wilde bijen zijn echter solitaire bijen die in de grond of in een gaatje in hout, een plantenstengel of een muur een cel maken. Daarin stoppen ze voedsel, nectar en stuifmeel, leggen er een eitje op en sluiten de cel af. Soms maken ze wel tientallen van die cellen. Daarin komen de larven uit die boven op hun voedsel zitten en alleen maar hoeven te groeien en te verpoppen. Het volgend jaar komt uit iedere cel een volwassen bij tevoorschijn.

Ook kevers, wantsen, vlinders en zweefvliegen bestuiven bloemen op hun zoektocht naar nectar en/of stuifmeel. Zweefvliegen eten behalve nectar ook wel stuifmeel. Het bijzondere van veel zweefvliegen is dat ze hun eitjes leggen op bladluizen. Zodra de larven uitkomen, beginnen die de luizen op te eten. Bladluizen zelf zuigen plantensappen op. Het teveel aan suikers dat ze binnenkrijgen, poepen ze uit. Er verschijnen dan kleine druppeltjes aan hun achterlijf. Mieren zijn daar dol op en likken die druppeltjes op, en ook bijen verzamelen wel zoete 'luizenpoep'.

Enkele wilde bijen brengen de nacht droog en beschut door binnen in een prachtklokje.

Terwijl de akkerhommel nectar drinkt, komt het stuifmeel aan haar haren op de stampers van het zaagblad terecht.

Tip: Je helpt alle insecten door wilde planten in je tuin te zetten, die zijn een belangrijke voedselbron. Wilde bijen kun je extra helpen door te zorgen voor nestgelegenheden. Stop gewoon een bosje holle stengels in een leeg conservenblik en leg dat op een zonnige plek of boor gaatjes in een blok hout en hang dat op. Kijk op internet bij www.bijenhotels.nl, daar vind je wat je allemaal kunt doen om je tuin insectvriendelijk te maken.

De zandbij graaft gaatjes in de grond en legt daar haar eitjes in. Haar lijf zit vol stuifmeel, dat stopt ze in ieder gaatje als voedsel voor de larve.

Een insectenhotel

Sluipwespen en sluipvliegen eten nectar en ook stuifmeel, maar hun larven niet. Sluipwespen en sluipvliegen leggen hun eitjes in andere dieren: in rupsen van vlinders, larven van solitaire bijen, bladluizen, keverlarven, slakken en nog veel meer. De larven die uit de eitjes komen eten hun gastheer van binnenuit op.

Wespen doen het weer anders. Ze lusten nectar, maar leven vooral van de zoete 'poep' die hun larven uitscheiden. Aan het eind van de zomer, als er minder of geen

larven meer zijn, beginnen de wespen aan andere zoetige zaken zoals fruit en ook onze drankjes en ijsjes. Wat veel mensen niet weten is dat wespen hun larven voeden met eiwitten, met vlees. Ze vangen heel veel insecten, vooral vliegen. Die kauwen ze fijn om aan hun jongen te voeren. Ook wespen spelen dus een belangrijke rol in het hele systeem van 'eten en gegeten worden'. Zonder wespen waren er heel wat meer bromvliegen en zonder zweefvliegen, sluipwespen en sluipvliegen waren er heel wat meer bladluizen, slakken en rupsen. Hoe groter de variatie aan wilde planten in je tuin, hoe meer verschillende insecten daar kunnen leven. Je blijft je verwonderen over de enorme rijkdom van je natuurrijke tuin!

Opeters

Je hebt natuurlijk ook heel veel dieren die van de planten zelf eten: van bladeren, bloemen, stengels, wortels, zaden of hout. Rupsen van vlinders en larven van kevers en zaagwespen, sprinkhanen, slakken en bladluizen bijvoorbeeld. Je hoeft niet bang te zijn dat al je planten worden opgegeten. Er staat meestal meer dan genoeg en bovendien zijn deze opeters zelf weer belangrijk voedsel voor andere dieren. Hierboven noemde ik al de sluipwespen en de wespenlarven, maar ook vogels, spinnen, lieveheersbeestjes, egels, kikkers, padden en spitsmuizen eten dierlijk voedsel. Zij worden op hun beurt gegeten door grotere vogels, roofvogels en roofdieren zoals de wezel en de bunzing die ook best in de tuin kunnen voorkomen.

Slakken eten heel veel afgefallen blad en afgestorven bladeren en zijn dus echte opruimers. Maar ze lusten ook graag wat vers materiaal. Af en toe lijkt het of er wel erg veel slakken zich in je tuin te goed doen aan de planten. Zorg dat je tuin aantrekkelijk is voor vogels, egels en padden en zij zorgen dat de boel onder controle blijft. Wist je

Egels eten heel veel slakken.

Duitse wesp haalt nectar in venkelbloemen. Bij wespen liggen de vleugels in rust naar achteren.

Gewone pendelvlieg, op havikskruid. Een zweefvlieg in rust heeft zijn beide vleugels naar opzij uitstaan. Ook de ogen zijn anders dan wespenogen.

dat er zelfs slakken zijn die andere slakken eten en dat er slakkenvliegen zijn die hun eitjes in slakken leggen?

In en op de grond

Ook in en op de grond is het 'eten en gegeten worden'. Pissebedden, familie van de kreeften, eten veel plantenresten net als miljoenpoten. Duizendpoten echter zijn weer rovers die andere bodemdierpjes eten en oorwurmen en loopkevers ook. Kikkers, padden, egels, mollen en spitsmuizen zijn dan weer dol op al die kleine kruiers. Je ziet ze bijna nooit, maar in de grond leven ook

zoogdieren zoals muizen, woelmuizen, woelratten en ratten. Zij eten planten maar zijn ook dol op vogelvoer, vooral echte ratten zijn daarin gespecialiseerd. Wanneer je het hele jaar door vogels voert, voer je ook de ratten. En als je kippen houdt, krijg je vast en zeker muizen en ratten op bezoek. Voer dus met mate. Woelmuizen en woelratten hebben het ook nog voorzien op wortels van planten, maar ook daarvoor geldt dat een gevarieerde tuin plaats en voedsel biedt aan al deze dieren. Bovendien houden roofvogels, uilen, kraaien, eksters en kleine marterachtigen zoals de wezel en de bunzing en ook steeds vaker

de boommarter en steenmarter een tuin bijna vrij van muisachtigen. En denk niet dat die niet in jouw tuin komen. Zelfs midden in de stad jagen roofvogels, uilen, marters en vossen.

Vogels en vijvers

De meeste mensen vinden het leuk om vogels in de tuin te hebben. Zeker voor deze dieren kun je veel doen. Behalve planten in je tuin die insecten aantrekken, kun je struiken en bomen kiezen die vruchten dragen waar veel vogels dol op zijn zoals lijsterbes, vlier en verschillende soorten bessenstruiken en fruitbomen. Maar eigenlijk zie je in bijna alle planten en bomen vogels die er hun voedsel vinden. Zoals de putter die ook distelvink wordt genoemd omdat hij dol is op de zaden van het distelpluis. Grappig is dat je ze in het vroege voorjaar bij de pluizige bollen van paardenbloemen ziet omdat ze ook graag paardenbloemzaden eten.

Natuurlijk hebben vogels plekken nodig om hun nesten te bouwen. Ideaal zijn dichte hagen en struiken en klimop langs de muren. Wil je de vogels in je tuin echt plezier doen? Geef ze dan een waterschaal of een vijver om te drinken en te badden. Met een vijver krijg je vaak ook andere tuinbewoners zoals kikkers, padden en salamanders. Ook leven er veel insecten en hun larven in en bij het water. Libellen en waterjuffers bijvoorbeeld, die weer veel muggen en vliegen vangen. Vogels eten ook weer waterjuffers. In kleine vijvers zijn vissen niet zo'n goed idee want ze hebben veel ruimte nodig. Ook eten ze alle kikkervisjes en jonge salamanders op. Vissen kun je eigenlijk alleen houden in grote vijvers van zo'n 10 meter of meer in doorsnee, waar voldoende te eten is en ze zich kunnen verschuilen tussen de waterplanten voor bijvoorbeeld reigers.

Je helpt de pimpelmees door een nestkast op te hangen.

Eten en gegeten worden

Wanneer je een natuurrijke tuin hebt, hoef je eigenlijk nooit bang te zijn dat dieren alles kaalvreten. Wilde planten kunnen wel tegen een beetje 'gevrete' en groeien er vaak snel overheen, net als buiten in de natuur. Alles leeft met en van elkaar. Want vergeet niet dat alle dieren en dus ook planteneters poepen. Die uitwerpselen en ook dode planten en dieren worden gegeten en verteerd door ontelbare kleine dieren die in en op de bodem leven zoals regenwormen, pissebedden en andere organismen zoals bacteriën en schimmels. De stoffen die deze dieren en organismen zelf uitscheiden zijn zo fijn dat planten er weer voedingsstoffen uit kunnen halen.

En vind je dat er nu toch echt te veel luizen op de knoppen van je wilde rozen zitten? Dan spuit je ze er met een harde waterstraal makkelijk vanaf. Daar gaan ze niet

Rupsen van de helmkruidvlinder op knopig helmkruid.

allemaal dood van maar het duurt wel weer even voor de restanten terug zijn gekropen en hun vijanden, zoals lieveheersbeestjes, gaan in ieder geval ook niet dood aan chemische bestrijdingsmiddelen. Die opvreter heb je juist hard nodig. Met giftige bestrijdingsmiddelen dood je niet alleen de bladluizen, maar ook de dieren die bladluizen eten. Je loopt zelfs kans dat je extra bladluizen krijgt, want die weten zich vaak sneller te herstellen dan hun vijanden.

Een natuurrijke tuin is een gifloze tuin!

Meeldauw is een schimmel waar je weleens 'last' van kunt krijgen. Dan verschijnt er een soort meelachtig laagje op het blad van bepaalde planten. Daar kun je heel makkelijk vanaf komen door melk te verdunnen met water en eroverheen te spuiten. Of nog makkelijker, knip het aangetaste blad af en gooi het in de groencontainer. Dus niet op de composthoop! De meeste wilde planten kunnen overigens prima tegen schimmels en krijgen nieuw blad waar de schimmel dat jaar niet of nauwelijks op terug komt. Kies je voor een natuurrijke, levende tuin, dan kies je voor een samenleving van planten én dieren, voor eten en gegeten worden. Veel meer dieren dan je ooit had verwacht, weten je tuin te vinden en iedere dag ontdek je weer nieuwe soorten. Ik ook, terwijl ik toch al heel lang de natuur in mijn tuin op de voet volg. Prachtig!

Rupsen van jacobsvlinder op jacobskruiskruid. Met hun geelzwarte strepen schrikken ze vogels af.

Segrijnslakken lusten best een groen blaadje, maar eten ook heel veel dood blad. Zelf zijn ze een smakelijk hapje voor egels en lijsterachtigen.

De zilveren maan is een zeldzame vlindersoort van veengebieden die graag nectar haalt in een echte koekoeksbloem.

Anjerfamilie - *Caryophyllaceae*

Anjers worden al heel lang als snijbloemen geteeld; wie kent niet de witte anjer van prins Bernhard? De echte anjers kennen veel gekweekte tuinvarianten. Ik bespreek hier enkele wilde soorten van deze familie, die je prima in de tuin kunt toepassen. Niet alleen omdat ze mooi zijn maar ook omdat ze door heel veel insecten, vooral vlinders, worden bezocht. Sommige wilde anjers zoals karduizer anjer zijn zeldzaam, maar hebben het toch al snel naar hun zin in de tuin. Koekoeksbloemen, grote muur en hoornbloem zijn ook anjerachtigen, die soorten staan prachtig in bijvoorbeeld bloemrijke borders. Zo vlecht grote muur zich met zijn ranke stengels en stralend witte bloemen door de andere planten heen en zorgt zo voor een heel subtiel effect.

Steenanjers geven maandenlang kleur aan de tuin.

Steenanjer *Dianthus deltoides*

De steenanjer wordt ook wel Zwolse anjer genoemd omdat hij in Nederland vooral rond Zwolle voorkomt langs de Overijsselse Vecht. Deze vaste plant met zijn paarsrode bloemen is een laagblijver die over de grond kruipt. Hij doet het op zand en stenen in de volle zon prima en wordt daarom veel gebruikt in rotstuinen, stapelmuurtjes en op groendaken. Hij gedijt niet op voedselrijke grond, daar wordt hij overwoekerd door snelgroeende soorten. Steenanjers bloeien de hele zomer en worden hooguit 20 cm hoog.

Karduizer anjer

Dianthus carthusianorum

Ook de karduizer anjer groeit van nature rond Zwolle, nu echter nog maar op een enkele plek. Deze ca. 40 cm hoge vaste plant houdt van voedselarme grond met wat kalk en een plekje in de volle zon. Deze anjer bloeit van juni-augustus met dieproze tot rozerode bloemen die in kluwentjes bij elkaar staan. Karduizer anjers zijn heel geschikt om in stapelmuurtjes en op groendaken te zetten.

Karduizer anjers werden vroeger gekweekt in kloostertuinen, vooral in die van de karduizer monniken, vanwege de geneeskrachtige stoffen. Die werden onder andere gebruikt voor een medicijn tegen reuma. Ook bevat de plant saponinen, stoffen waarmee je zeep kunt maken.

Prachtanjer *Dianthus superbis*

De prachtanjer is verdwenen uit de Nederlandse natuur, maar groeit nog wel in onder andere België. Hij houdt van wat meer grazige plekken in de volle zon of de halfschaduw. Deze vaste plant bloeit van juni tot september. De prachtige bloemen met fragiele franjes beginnen wit en kleuren steeds meer roze. Prachtanjers worden 40 cm hoog maar ze gaan snel liggen als ze niet op andere planten kunnen steunen. Dat is normaal, het is een soort die fraai vervlecht tussen de andere planten.

Koekoeksbloemen of silenes horen ook tot de anjerfamilie en zijn meestal wat algemener dan de 'echte' anjers. Ze bloeien lang en hebben wat voedzamere grond nodig dan anjers.

Dagkoekoeksbloem *Silene dioica*

Dagkoekoeksbloem is een flinke plant, soms wel 80 cm hoog, met roze bloemen. Hij begint in mei te bloeien en kan de hele zomer doorgaan. Vooral als je hem een keer afknijpt, begint hij gewoon weer opnieuw. Dagkoekoeksbloemen zaaien goed uit, je vindt ze na verloop van tijd op steeds andere plekken terug. Het is een kortlevende vaste plant die vooral in lichte schaduw groeit. Je ziet hem ook wel op groendaken. Dagkoekoeksbloem is tweehuizig. Dat wil zeggen dat je planten hebt met mannelijke bloemen en planten met vrouwelijke bloemen. De vrouwelijke bloemen zijn herkenbaar aan de opgeblazen kelk waar het vruchtbeginsel in verborgen zit, ook hebben zij een stamper. De mannelijke bloemen hebben stuifmeeldraden en geen opgeblazen kelk.

Avondkoekoeksbloem

Silene latifolia subsp. *Alba*

Avondkoekoeksbloem lijkt heel erg op de dagkoekoeksbloem en bloeit ook de hele zomer, maar heeft witte bloemen die in de avond opengaan. Overdag lijken ze wel uitgebloeid maar in de avond zijn ze er weer. Ze worden bezocht door nachtvlinders. Avondkoekoeksbloem is ook een kortlevende vaste plant, wordt tot ca. 80 cm hoog en groeit het liefst in de schaduw. Ook deze koekoeksbloem is tweehuizig. Dagkoekoeksbloem en avondkoekoeksbloem kunnen kruisen! Dan krijg je planten met lichtroze bloemen: bastaardkoekoeksbloem.

Echte koekoeksbloem

Silene flos-cuculi

Echte koekoeksbloem is een vaste plant die ongeveer 60 cm hoog kan worden, maar meestal kleiner blijft. Hij staat in de volle zon of lichte schaduw in vrij natte graslanden en veengebieden. Je vindt hem ook in slootranden en vochtige bosjes. Het is een heel belangrijke nectarplant voor de zilveren maan. Rupsen van een aantal soorten nachtvlinders hebben een voorkeur voor het blad van deze plant. Echte koekoeksbloemen bloeien in april-mei en beginnen gewoon opnieuw na het maaien of afknippen tot in september.

Nachtsilene *Silene nutans*

Nachtsilene valt overdag niet op, omdat de bloemen dan helemaal zijn opgekruld. Tegen de avond gaan ze weer open en ook op een bewolkte ochtend kunnen ze nog een tijd openstaan. Maar rond het middaguur zijn alle bloemen weer in dagstand. Niet zo gek dus dat nachtsilenes vooral nachtvlinders aantrekken. Deze vaste plant kan ca. 60 cm hoog worden en bloeit van mei tot en met augustus. Hij houdt van open, zandige, kalkrijke grond in de zon of halfschaduw.

Twee groepen planten die ook tot de anjerfamilie behoren zijn muur (Stellaria) en hoornbloem (Cerastium). De meeste van deze planten komen vanzelf wel in je tuin zoals vogelmuur en gewone hoornbloem. Dat kan wat te veel van het goede worden, maar haal niet alles weg, want veel insecten en ook vogels zijn er gek op. De twee soorten hieronder zijn de moeite waard om in de tuin te planten of te zaaien omdat ze door hun prachtige witte bloemen en ranke bouw echt iets toevoegen.

Akkerhoornbloem *Cerastium arvense*

Akkerhoornbloem is een lage vaste plant die op zandige, niet te zure voedselarme grond groeit met grote witte bloemen. De planten staan veel in wegbermen en schrale graslanden. Ze gaan echter in Nederland hard achteruit omdat er te veel voedsel (stikstof) in de grond komt en ze bovendien weggedrukt worden door andere planten. Akkerhoornbloem bloeit in het voorjaar met helderwitte stervormige bloemen waar veel insecten op afkomen.

Grote muur *Stellaria holostea*

Ook grote muur heeft stralende witte bloemen waarin veel vroege insecten voedsel halen. De plant groeit van nature in licht beschaduwde zandige bermen en bosranden en klimt met zijn zeer dunne stengels tussen andere planten omhoog. Grote muur is een fraaie en subtiele vaste plant die met een enorme overvloed van bloemen in maart-april voor een kantachtig effect zorgt.

